

Kritička prosudba Konačnoga prijedloga obiteljskog zakona

Ante VUKASOVIĆ

Sažetak

Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske izradilo je Konačni prijedlog obiteljskog zakona i uputilo ga hrvatskom državnom saboru na usvajanje. U ovoj se raspravi kritički analizira predloženi zakonski tekst i upozoruje na neke sporne i vrlo opasne mjere o braku, prema kojima je svrha rastava a ne očuvanje braka. Upozoruje se i na neprihvatljive društvena zadiranja u prisne i suptilne obiteljske odnose. Takve su: dječje tužbe protiv roditelja, odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti, nadzor nad roditeljskom skrbi, oduzimanje roditelju prava življenja sa svojim djetetom, oduzimanje roditeljske skrbi, zabrana susreta i druženja roditelja s djetetom, udaljavanje roditelja iz obiteljske zajednice, posvojenje djeteta bez roditeljske suglasnosti. Sve te mjere provodili bi centri za socijalnu skrb, a oni nisu ekipirani i stručno nadležni za njihovo rješavanje.

Uvod

Obitelj je temeljna društvena jedinica, prva i osnovna životna zajednica, najvažnija ustanova u životu svakog društva. Zasniva se na zajedničkom životu osoba povezanih krvnim srodstvom. Obilježavaju je intimna atmosfera i osjećajna povezanost – roditeljska, bratska, rodbinska. U njoj se ujedinjuju različite funkcije vezane uza stvaranje i održanje života, odgoj djece, unapređivanje društvenoga i kulturnoga života, proizvodnju sredstava za život i gospodarenja njima, očuvanje moralnoga poretka, njegovanje vjerskih shvaćanja i uvjerenja, domoljubnih osjećaja i postupaka. U obitelji nastaje novi život, u njoj se izgrađuje ljudska osobnost. Održala se tijekom stoljeća i tisućljeća. Ima dugu povijest i bogatu tradiciju. Novije društvene, moralne i vrijednosno-duhovne krize uzrokuju i krizu obiteljskih odnosa, ali njezina osnovna zadaća i dalje ostaje. Ona je danas, a bit će i sutra, državotvorni temelj Republike Hrvatske. Stoga je treba zakonski podržavati i štititi.

Nakon kritičkog razmatranja *Prijedloga zakona o obiteljskim odnosima* u Ministarstvu rada i socijalne skrbi izrađen je *Konačni prijedlog obiteljskog zakona*. Zajedno s obrazloženjem ima 121 stranicu. Izradila ga je radna skupina od 22 člana, koju je imenovao ministar rada i socijalne skrbi Joso Škara. U njoj je bilo 6 djelatnika Ministarstva rada i socijalne skrbi i 16 vanjskih suradnika. Od toga je 15 žena i 7 muškaraca.

Taj zakonski tekst je Ministarstvo rada i socijalne skrbi uputilo Hrvatskom državnom saboru na usvajanje. Sabor ga je pod kraj svibnja kritički razmotrio i uputio na treće čitanje. To je dobra prigoda za upozorenje javnosti na neke sporne i vrlo opasne mjere u predloženom zakonskom tekstu.

Autori *Konačnoga prijedloga obiteljskog zakona* kažu da on sadrži odredbe koje se odnose na: brak, izvanbračne odnose, roditelje i djecu, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, imovinske odnose unutar obitelji i u izvanbračnoj zajednici, te posebne postupovne odredbe.

1. Neprimjereno teleološko–vrijednosno utemeljenje

Treba nam novi Obiteljski zakon, kojim bi se zamijenio *Zakon o braku i porodičnim odnosima* iz komunističkog razdoblja i, u duhu osobite ustavne zaštite, štitili brak, obitelj i roditeljstvo. Hrvatska država je, usporedo s političkim i demokratskim promjenama, najavila duhovnu obnovu, moralnu i odgojnu preobrazbu. Zakon bi morao odraziti ozračje tih novih društvenih odnosa koji se grade na skladu i stabilnosti obiteljskih zajednica.

Iz »Obrazloženja« (str. 2.) razvidno je da on nije tako zasnovan i utemeljen, nego upravo polazi od *Zakona o braku i porodičnim odnosima* što je donesen »prije državnog osamostaljivanja i promjena ustavnog poretka Republike Hrvatske«. Radna skupina kaže: »U vrijeme donošenja *Zakona o braku i porodičnim odnosima* (1978.) i izmjena i dopuna Zakona (1989.) dana rješenja bila su vrlo suvremena i kvalitetnija od rješenja većine europskih zemalja.« U suglasju s takvim vrijednosnim stavom i kriterijem izvršene su neke dorade, kozmetički zahvati, bez temeljite preobrazbe na novim demokratskim, moralnim i nacionalnim osnovama. Odredbe iz 1978. i 1989., razumije se, nisu mogle odraziti duh i potrebe hrvatskog naroda i njegove nezavisne Hrvatske države. Štoviše, *Konačni prijedlog obiteljskog zakona*, u duhu suvremenosti iz bivšeg sustava, nekim svojim odredbama nudi rješenja koju su suprotna tomu.

2. Češća pogoršanja nego poboljšanja

Konačni prijedlog obiteljskog zakona u nekim člancima čini korak nazad i u odnosu na prijašnji *Prijedlog zakona o obiteljskim odnosima*. Tako su člankom 2. određena načela na kojima se temelji uređenje obiteljskih odnosa. U prijašnjem »Prijedlogu« bila su tri načela: uzajamno poštovanje i pomaganje svih članova obitelji, zaštita dobrobiti i prava djeteta, te odgovornost oba roditelja za podizanje i razvoj djeteta, pružanje stručne pomoći u slučaju poremećenih obiteljskih odnosa.

Naznačena načela nisu sporna. Sporna su bila neka konkretna rješenja koja su, u pravilu, zaobilazila pružanja stručne pomoći u slučaju poremećenih obiteljskih odnosa i primjenjivala su represivne mjere prema supružnicima i roditeljima. Upozorili smo na to i založili se za češće pružanje struč-

ne pomoći. Rezultat nije češća i učinkovitija primjena načela pružanja stručne pomoći, nego njegovo potpuno brisanje iz *Obiteljskog zakona*. Tako nam umjesto očuvanja obitelji i pružanja prijeko potrebne stručne pomoći u slučaju poremećenih obiteljskih odnosa, *Obiteljski zakon* nudi olakšane i pojednostavljene postupke za rastavu braka i razvrgavanje obiteljskih zajednica. A zakon koji nije u službi zaštite i očuvanja obiteljskih zajednica, nije i ne može biti *Obiteljski zakon!*

Primjerice, članak 84. *Prijedloga zakona o obiteljskim odnosima* glasio je »Radi dobrobiti djeteta, a u skladu s njegovom dobi i zrelošću, roditelji imaju pravo i dužnost nadzirati ga u njegovom druženju s drugim osobama. Roditelji imaju pravo i dužnost djetetu mlađem od šesnaest godina života zabraniti noćne izlaske bez njihove pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenje. Roditelji ili druga osoba ne smije odvoditi dijete mlađe od šesnaest godina u kockarnicu, salone za igre na sreću, disko barove, noćne barove i noćne klubove.«

U prethodnom osvrtu istaknuli smo taj članak kao dobru novinu. *Konačni prijedlog obiteljskog zakona*, međutim, unosi promjene u njegov tekst. U drugom stavku dob od šesnaest godina spušta na petnaest, a treći stavak potpuno ispušta. Zašto je to učinjeno? Komu i čemu to služi? Umjesto da se noćni izlasci zabrane do potpune punoljetnosti, tj. do 18. godine života, predlagatelj spušta granicu na 15 godina. Uz to ispušta stavak kojim se zabranjuje odvođenje malodobnika u kockarnice i slične noćne lokale. Zašto? Znači li to da su nam liberalno–anarhistička shvaćanja slobode važnija od tjelesnoga, mentalnog i moralnog zdravlja djece i mladeži, njihovih posrtaja i u podzemlje kriminala, njihovih života i života žrtava malodobnih ubojica? Zar *Obiteljskim zakonom* želimo ignorirati činjenicu da je čovjek i njegov život najviša ovozemaljska vrijednost?

Naposlijetku, unatoč prethodnom prigovoru da u zakonskom tekstu nije definiran pojam »obitelj«, definicija je izostala i u *Konačnom prijedlogu obiteljskoga zakona*. To je nedostatak, jer *Obiteljski zakon* mora točno i jasno odrediti pojam obitelji, odnosno predmet svoga zakonskog reguliranja.

3. Rastava ili očuvanje braka?

Članak 28. regulira pitanje krvnih srodnika kojima ne dopušta sklapanje braka. Prvobitni prijedlog je u prvom stavku znatno sužavao krug krvnih srodnika kojima je zabranjivao sklapanje braka. Imao je, međutim, i prihvatljiviju alternativu. Prijedlog *Obiteljskog zakona* prihvaća tu alternativu: »Brak ne mogu međusobno sklopiti krvni srodnici u ravnoj lozi, a u pobočnoj lozi brat i sestra, brat i sestra po majci ili ocu, dijete sa sestrom ili bratom svojega roditelja, djeca braće i sestara, te braće i sestara po majci ili ocu.«

To je očito bolje rješenje, ali članak ima i drugi stavak u komu piše: »Sud u izvanparničnom postupku može iz opravdanih razloga dopustiti sklapanje braka između djece rođene braće i sestara i djece braće i sestara po majci ili

ocu, uz prethodno pribavljeno mišljenje centra za socijalnu skrb.« To je moralno, vjerski i medicinski posve neprihvatljivo! Ni sud, ni centar za socijalnu skrb nisu kompetentni za prosudbu svih mogućih negativnih posljedica za tjelesno i mentalno zdravlje potomstva iz takvih brakova.

Kada je riječ o rastavi braka novitet je u što jednostavnijem i što bržem njegovu razvrgavanju. To se regulira čl. 43.: »Bračni drug ili oba bračna druga mogu zahtijevati rastavu braka. Sud će razvesti brak:

1. ako utvrdi da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni, ili
2. ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana, ili
3. ako oba bračna druga sporazumno zahtijevaju rastavu braka.

Muž nema pravo na tužbu za rastavu braka za vrijeme trudnoće žene ili dok njihovo dijete ne navrší godinu dana života.«

A što je s željama, interesima i dobrobiti djece? Ona nikada ne žele rastavu braka svojih roditelja i raspadanje roditeljskih zajednica u kojima žive.

U povodu tog članka autori, na 10. stranici »*Obrazloženja*«, pišu: »Napušteno je imenovanje uzroka za rastavu braka jer se to više ne susreće u poredbenim zakonodavstvima. Do rastave dolazi zbog lošeg stanja u međusobnim odnosima između bračnih drugova, pa je bitno utvrditi da je došlo do teške i trajne poremećenosti bračnih odnosa.« Sljedeći stavak glasi: »Sud neće utvrditi stanje bračnih odnosa ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana ili ako oba bračna druga zahtijevaju rastavu braka, jer iz takvih slučajeva u pravilu proizlazi da je došlo do teške i trajne poremećenosti bračnih odnosa.« Autori *Konačnog prijedloga* idu i dalje pa prije zakonodavstava nekih drugih europskih zemalja, napuštaju apsolutne, posebne i skrivljene uzroke za rastavu braka. Tako je osnovni razlog za rastavu postao poremećaj bračnih odnosa.

Prema tim formulacijama svrha je rastava, a ne očuvanje braka. Kad bi se čuvao brak tražili bi se načini za uklanjanje uzroka poremećenih bračnih odnosa, a ne razlozi za rastavu braka. Stoga se mora postaviti pitanje: Je li interes Republike Hrvatske i uloga zakonodavca da čuva brak i uklanja uzroke njegovih poremećaja ili da traži uzroke za njegovu rastavu? Napuštena je i dječja dobrobit, jer rastava roditeljskoga braka nije u suglasju s njihovom dobrobiti i njihovim željama.

Osjećaju to i predlagači zakonskog teksta pa u »*Obrazloženju*« (str. 9.) kažu: »Iako se u prvi mah može činiti da se ponuđenim zakonskim tekstom nije dovoljno posvetila pozornost stabilnosti braka, koji je neprijeporno od najveće važnosti za obiteljski život i temelj svakoj društvenoj povezanosti i društvenom napretku, nakana nije bila olakšati rastavu braka, nego ojačati institut postupka posredovanja koji prethodi brakorazvodnoj parnici, koji se pokazao efikasnijim instrumentom sprečavanja brzopletih i nepromišljenih rastava braka.«

U suglasju s naznačenim čl. 44. uvodi *posredovanje* kao obvezatan postupak za sve bračne drugove koji imaju maloljetnu vlastitu ili posvojenu

djecu ili djecu nad kojom se ostvaruje roditeljska skrb nakon punoljetnosti, bilo da je riječ o tužbi ili sporazumnom zahtjevu za rastavu braka. Postupak posredovanja centar za socijalnu skrb dužan je provesti i okončati u roku od dva mjeseca, a najduže šest mjeseci nakon podnošenja zahtjeva.

Tvrđi se da se postupak posredovanja pokazao učinkovitijim sredstvom sprječavanja brzopletih i nepromišljenih rastava braka, a takav postupak u praksi nije ni postojao. Postojao je postupak mirenja pa ako se on pokazao učinkovitim, što se na drugom mjestu izričito i kaže, zašto ga se namjenjuje ili preimenuje u posredovanje, kad *mirenje* mnogo jasnije kazuje svrhu ili nakanu toga postupaka?

Ako je brak neprijeporno od najveće važnosti za obiteljski život i temelj svakoj društvenoj povezanosti i napretku, zašto se postupak mirenja obvezatno ne primjenjuje na sve slučajeve, a ne samo neke? I zašto se, uz taj postupak, ne utvrđuju i uzroci koji su doveli do poremećenih odnosa? Jedno i drugo bilo bi još učinkovitije. Naposljetku, zašto se izvanbračne zajednice gotovo izjednačuju s brakom?

Dalje pitanje je stručna osposobljenost za provođenje postupka mirenja. U obitelji nisu samo socijalni problemi, nego i pedagoški, psihološki, moralni, medicinski, pravni, ekonomski i drugi. Pristup mora biti interdisciplinaran, a osoblje s razvijenim pozitivnim stavom prema braku i obiteljskim zajednicama. Centar za socijalnu skrb nije mjerodavan za sve to. On nije tako ekipiran. Postupak mirenja moraju provoditi dobro ekipirani županijski obiteljski centri i odgovarajuća savjetovališta.

4. *Sporne i vrlo opasne mjere*

Prema tekstu »Obrazloženja« (str. 2.) *Konačni prijedlog obiteljskog zakona* »temelji se na neprijepornoj važnosti obiteljskih odnosa koji pripadaju kategoriji odnosa posebice važnih za svakog pojedinca i za opstanak svakog, a posebno našeg društva. Predloženim zakonskim tekstom uređeni su odnosi u obitelji, ali se nizom odredbi predviđaju *društvene intervencije* u te odnose, prvenstveno radi zaštite interesa djece i drugih članova obitelji koji se ne mogu brinuti o sebi i svojim pravima i interesima.«

Izričaji su pomno birani: »neprijeporna važnost obiteljskih odnosa (...) posebice važnih za svakog pojedinca i za opstanak svakog, a posebno našeg društva«, »zaštita interesa djece i drugih članova obitelji«, »djetetova prava«, »dobrobit djeteta«, »suvremene mijene«, ali ponuđena rješenja nisu u suglasju s naznačenim izričajima. Štoviše, predviđene *društvene intervencije* i u vrlo *prisne, intimne i suptilne obiteljske odnose* imat će suprotne učinke, pogoršavat će ih, a ne poboljšavati.

Glavni i jedini arbitri društvenih intervencija, čak i u rješavanju stručnih problema, centri su za socijalnu skrb i sudovi, a oni nisu stručno mjerodavni za to. U zakonskom tekstu centar za socijalnu skrb mjerodavan je za sve: za

stručnu pomoć u slučaju poremećenih obiteljskih odnosa, rješavanje sporova među članovima obitelji, dopuštanje zasnivanja brakova između djece rođenih braće i sestara, za optužbe djece protiv roditelja, odluke s kojim će roditeljem dijete živjeti, zabrane druženja djece s roditeljima, za odgoj djece, nadzor nad roditeljskom skrbi, oduzimanje roditeljskoga prava da živi sa svojim djetetom, oduzimanje roditeljske skrbi, protuustavno udaljavanje roditelja iz obiteljske zajednice bez prethodnog saslušanja, posvojenje bez roditeljskoga pristanka, čak i za odnarođivanje djece odobravanjem da i stranci posvajaju našu djecu.

Centar je uzdignut iznad roditelja, djece i obitelji. On im kroji sudbinu. Zakonodavac mu je, unatoč brojnih kritika, *Konačnim prijedlogom obiteljskog zakona* proširio ovlasti i stavio ga u položaj »kadije koji tuži i sudi«. Iza zakonskih rješenja krije se velika opasnost narušavanja obiteljskih odnosa, odnosa djece i roditelja i uopće moralnih temelja obiteljskoga života.

U »*Obrazloženju*« (str. 40.) piše: »Tijekom rasprava na odborima i Zastupničkom domu Sabora Republike Hrvatske bile su primjedbe da za određena negativna ponašanja članova obitelji, posebice roditelja u odnosu na djecu, nisu predviđene i odgovarajuće sankcije. Istina je da ovim zakonskim tekstom nisu predviđene prekršajne sankcije, ali je posebice u odnosu na roditelje koji valjano ne brinu o svojoj djeci predviđeno niz mjera obiteljsko–pravne zaštite (upozorenje roditelja na pogreške i propuste u skrbi i odgoju djeteta, nadzor nad roditeljskom skrbi, oduzimanje prava roditelju da živi s djetetom i odgaja ga, oduzimanje roditeljske skrbi i drugo). To su svakako značajnije sankcije od sankcija predviđenih u *Zakonu o prekršajnom postupku*.«

Zaista su značajnije, ali i za obiteljske odnose mnogo štetnije. Stoga je na negativne postupke trebalo primjenjivati prekršajne sankcije, a ne one što fizički i psihički razdvajaju roditelje i djecu i narušavaju njihove odnose. Evo nekoliko primjera.

1. Dječja tužba protiv roditelja.

Prema čl. 88. »Dijete ima pravo tražiti zaštitu svojih prava pred nadležnim tijelima, koja su dužna ispitati slučaj i poduzeti mjere za zaštitu djetetovih prava.«

Na prvi pogled normalna mjera, ali i velika opasnost. Malodobnici asocijalnoga ponašanja i tzv. otkaćena mladež suprotstaviti će se roditeljskim pravima i dužnostima da ih nadziru, zabranjuju im noćne izlaske, odgajaju ih (čl. 94.), tražit će »zaštitu«, tužit će roditelje. Time se produbljuju nesporazumi i omogućuju sukobi djece i roditelja. Takva negativna američka iskustva i brojne obiteljske tragedije doista nam ne bi trebale biti uzori.

2. Odluka s kojim će roditeljem dijete živjeti.

Članak 99. daje centru za socijalnu skrb pravo odlučivanja s kojim će roditeljem dijete živjeti te određivanja vremena i načina susreta i druženja dje-

teta s drugim roditeljem ako roditelji ne žive u obiteljskoj zajednici. Centar može takve susrete i druženja djece s roditeljima ograničiti pa i zabraniti.

Prevelike su to ovlasti. Centar odlučuje o odgoju djeteta, a za to nije stručno nadležan. S kim će dijete živjeti, njegov budući odgoj nije socijalna skrb, nego prvorazredno pedagoško pitanje. Zabrana druženja djece s roditeljima vrlo je sporna mjera i može se zlorabiti.

3. Nadzor nad roditeljskom skrbi

Regulira ga čl. 110. Njegov prvi stavak je: »Centar za socijalnu skrb odredit će nadzor nad roditeljskom skrbi kad su pogreške i propusti u skrbi o djetetu viševrni ili učestali ili kad je roditeljima potrebna posebna pomoć u odgoju djeteta.«

Nije sporna odredba o nadzoru nad roditeljskom skrbi, kada je ona potrebna, nego nadležnost centra za socijalnu skrb za donošenje odluke o nadzoru, za izradu programa nadzora i imenovanje stručno sposobne osobe za provođenje programa.

4. Oduzimanje roditeljima prava da živi sa svojim djetetom

U prvom stavku čl. 111. piše: »Ako roditelj u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta, centar za socijalnu skrb će roditelju oduzeti pravo da živi sa svojim djetetom i odgaja ga, te će dijete povjeriti na čuvanje i odgoj drugoj osobi ili ustanovi.«

Razdvajanje roditelja i djece vrlo je opasna mjera, a još opasnije oduzimanje roditelju prava da živi sa svojim djetetom. Možda je ponekad i to nužno, ali razlozi moraju biti opravdani i točno utvrđeni. Je li centar nadležan za to? A on je opet vrhovni sudac i izvršitelj. U takvim su okolnostima moguće zloporabe. Kako utvrditi postoji li ili ne postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta? Zašto se prethodno ne poduzmu mjere za uklanjanje nedostataka? Zašto se roditeljima ne pruži stručna pomoć? Sankcije moraju biti posljednje sredstvo, a zakonski tekst ih, u trećem stavku ovoga članka, primjenjuje i za pasivno držanje. Kao da se namjerno potiče jednoga roditelja protiv drugoga i drugih članova obitelji.

5. Oduzimanje roditeljske skrbi

Prema prvom stavku čl. 114. »roditelju koji zlorabi ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava oduzet će se roditeljska skrb odlukom suda u izvanparničnom postupku«.

Odluka je vrlo problematična. Mjere za utvrđivanje stanja da roditelj grubo zanemaruje roditeljske dužnosti jako su stroge, a ništa se ne poduzima da se nedostaci uklone prije oduzimanja roditeljske skrbi. Uz to izvanparnični postupak za oduzimanje prava na roditeljsku skrb može pokrenuti centar za socijalnu skrb, ali i drugi roditelj. Time se otvorene mogućnosti i zloporabe.

6. *Zabrana susreta i druženja s djetetom*

Čl. 115.: »Centar za socijalnu skrb može roditelju koji ne živi s djetetom zabraniti susrete i druženje radi zaštite zdravlja i drugih važnih interesa djeteta.

Centar za socijalnu skrb može zabraniti roditelju koji ne živi s djetetom da se neovlašteno približava djetetu i uznemiruje ga.«

To su vrlo opasna rješenja! Narušavaju odnose između roditelja i djece, a morali bi ih graditi. Odluke o zabrani donosi centar, a on nije stručan za utvrđivanje uzroka zabrane. Problem je složen i traži interdisciplinarno stručno razmatranje. Centar nema takvu kadrovsku strukturu. Na čiji poticaj donosi odluke o zabrani? Vjerojatno na poticaj drugoga roditelja. Nije li tu u pitanju sukob roditeljskih interesa i njihovo međusobno razračunavanje, najčešće na štetu djeteta, a ne za njegovu dobrobit?

7. *Udaljavanje iz obiteljske zajednice*

U čl. 117. piše: »U slučaju nasilničkog ponašanje roditelja u obitelji, centar za socijalnu skrb može donijeti rješenje o udaljavanju tog roditelja iz obiteljske zajednice u trajanju do trideset dana. Rješenje se može donijeti i bez saslušanja počinitelja nasilja, a na osnovi policijskog izvješća. Žalba protiv rješenja iz stavka 1. ovoga članka ne odgađa njegovu ovrhu.«

Još jedno vrlo opasno rješenje! Nasilničko ponašanje, razumije se, treba onemogućiti, ali ako se roditelja udaljava iz obiteljske zajednice bez objektivno utvrđenoga stanja, bez saslušanja i prethodnih postupaka za suzbijanje nasilničkoga ponašanje, odnosno pružanja stručne pomoći – onda je to neodgovorno razaranje obiteljske zajednice. Uz to je udaljavanje bez saslušanja – protuustavno! Prema Ustavu svakomu se mora dati prigoda da u sudskom postupku brani svoja prava i da uloži žalbu.

8. *Posvojenje*

Prema čl. 128. »Za posvojenje nije potreban pristanak roditelja:

1. kojem je oduzeta roditeljska skrb,
2. koji je potpuno lišen poslovne sposobnosti,
3. koji je maloljetan, a nije sposoban shvatiti značenje posvojenja,
4. kojem boravište nije poznato najmanje šest mjeseci i ne brine se za dijete.

Posvojenje se može zasnovati protiv volje ili bez izjave uredno pozvanog roditelja s kojim dijete ne živi ako se taj roditelj izričito protivi zasnivanju posvojenja ili uskraćuje pristanak, a u većoj je mjeri zapustio skrb o djetetu dulje od tri mjeseca.«

Posvojenje bez pristanka roditelja apsolutno je neprihvatljivo! Omogućava manipulacije i uzrokuje brojne probleme. A opet je »alfa i omega« centar. On pokreće i provodi postupak. Oduzima dijete roditeljima i roditelje djetetu, a potom mu dodjeljuje druge. Autori u »Obrazloženju« (str. 13.) kažu:

»Stoga je u najboljem interesu djeteta u tim slučajevima (pretpostavka da ga roditelji zanemaruju), da dobije nove roditelje koji će mu pružiti svu potrebitu ljubav i podršku.« Tko to može dokazati? Možda je riječ o interesima centra da se riješe brige o djetetu, tzv. slučajeva, a ne o »najboljem interesu djeteta«?

Skrb je jedno, a roditeljstvo nešto posve drugo. Roditelj je roditelj i ako u određenom vremenu ne skrbi za svoje dijete. Dužnost je zajednice da ga privoli na skrb, a ne da mu oduzima dijete. Dijete nije predmet koji se može oduzimati i davati ili, možda, prodavati. Napomena nije slučajna, jer u čl. 125., str. 2. piše: »Iznimno posvojitelj može biti i stranac ako je to od osobite koristi za dijete.« A tko i kako može odrediti što je »od osobite koristi za dijete«? Riječ je o predviđanju budućnosti i tko tu može biti siguran? Koji su kriteriji? Što je s nacionalnim interesom hrvatskog naroda? Zar ćemo odnarođivati svoje građane?

Pitanje je jako delikatno. Roditelji (posvojitelji) određuju ime posvojčetu, ono dobiva njihovo prezime, oni se mogu i upisuju kao roditelji u maticu rođenih, a osporavanje materinstva ili očinstva nije dopušteno (čl. 144. i 146.). Dakle, osporavanje materinstva ili očinstva nije dopušteno, a posvojenje je moguće i bez pristanka pravih roditelja. Nije li to zakonsko otimanje djece? Jesu li ona predmeti koji se mogu dodjeljivati kome se hoće? Tko, osim Stvoritelja, ima pravo oduzeti dijete roditeljima i roditelje djetetu? Ne preuzimaju li time zakonodavac i centar Božje ovlasti?

Zaključna razmišljanja

Obiteljski zakon morao bi štititi brak i obitelj, a on ih, nekim svojim rješenjima, destabilizira. I sve to u ime dobrobiti djeteta. A tko može unaprijed, sa sigurnošću, utvrditi što je djetetova dobrobit? Na temelju kojih kriterija? Kakva mu je stručnost? Na čemu zasniva svoju nadležnost za takve odluke?

Razlikovati treba prijeko potrebnu dječju zaštitu (i od roditeljskoga nasilja i zlostavljanja) od oduzimanja roditeljskoga prava na odgoj svoje djece i lišavanje roditeljskih prava uopće. Tko to, i u čije ime, može lišiti roditelja njegovih prava i dužnosti prema djeci? Doista je zaštita djece jedno, a oduzimanje djece i roditeljskih prava – nešto posve drugo. Djeca se moraju štititi, roditelji se mogu prekršajno kazniti za nasilje i zlostavljanje, ali oni ostaju roditelji i treba činiti sve da prihvate svoje roditeljske dužnosti i obveze. Obiteljski odnosi se moraju štititi i kada su nezadovoljavajući, a ne olako rušiti i pogoršavati.

Centri za socijalnu skrb nisu sveznajući i ne bi smjeli postati sveodlučujući! Nemaju oni ni kadrovske, ni stručne mogućnosti za to. Mnogo prihvatljivije rješenje bilo bi da se u županijskim središtima osnuju dobro ekipirani obiteljski centri i savjetovališta u kojima bi, pored socijalnih djelatnika, radili i stručnjaci različitih profila: pravnici, pedagozi, psiholozi, sociolozi,

teolozi, liječnici, ekonomisti i drugi, koji imaju pozitivan stav i odnos prema braku, obiteljskim zajednicama i ljudskom životu od trenutka njegova začeća do naravne smrti. Oni bi, mnogo bolje od centara za socijalnu skrb, mogli posredovati i pomoći u postupcima mirenja supružnika, pružanju stručne pomoći u slučaju poremećenih obiteljskih odnosa i u rješavanju svih drugih pitanja obiteljskoga života i obiteljskih odnosa.

Literatura

- Bezić, Ž., *Biti čovjek! Ali kako?* (Odgojne smjernice), Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1990.
- Brablčova, V. a kol., *Rodina, manželstvi, rođičovstvi*, Horizont, Praha 1977.
- Dermota, V., *Roditeljima i odgajateljima o odgoju*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1987.
- Donum vitae (Dar života)*, Zbor za nauk vjere, KS, Zagreb 1987.
- Ivan Pavao II., *Mulieris dignitatem* (Apostolsko pismo), KS, Zagreb 1989.
- Konačni prijedlog obiteljskog zakona*, Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, Zagreb, 8. travnja 1998.
- Koprek, I., *Korak za smisao*, FTI DI, Zagreb 1992.
- Koprek, I., *Život o obitelji u godini obitelji*, FTI DI, Zagreb 1994.
- Kuharić, kardinal F., *Kako je lijep čist naraštaj*, Hrvatski katolički zbor »MI«, Zagreb (2) 1997.
- Pismo obiteljima papa Ivana Pavla II.*, IKA, Zagreb 1994.
- Potočnjak, B., *Uloga roditelja u odgoju djece*, Otokar Keršovani, Opatija 1986.
- Povelja o pravima obitelji*, KS, Zagreb 1984.
- Pozaić, V., *Život dostojan života*, FTI DI, Zagreb 1985.
- Pregrad, Z., *Porodični odgoj*, Svjetlost, Sarajevo 1980.
- Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*, KS, Zagreb 1992.
- Trstenjak, A., *Dobro je biti čovjek*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1990.
- Ustav Republike Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb 1991.
- Vukasović, A., *Etika, moral, osobnost*, ŠK i FTI DI, Zagreb 1994.
- Vukasović, A., *Obitelj – vrelo i nositeljica života*, Hrvatski katolički zbor »MI«, Zagreb 1994.
- Vukasović, A., *Obitelj, škola i intelektualni razvitak mladeži*, Birotisak, Zagreb 1994.
- Vukasović, A., *Obitelj i moralni razvitak mladeži*, Karitativni fond UPT, Đakovo 1997.
- Vukasović, A., *Odgojna funkcija hrvatskih obitelji*, Društvo hrvatsko–slovačkoga prijateljstva Zagreb, Zagreb 1998.
- Vukasović, A., *Pedagogija* (peto dopunjeno izdanje), Hrvatski katolički zbor »MI« Zagreb 1998.
- Zimmerman, S., *Smisao života*, HAZU, Zagreb 1944.

*A CRITICAL APPRAISAL OF THE FINAL RECOMMENDATION
OF THE FAMILY LAW BILL*

Ante VUKASOVIĆ

Summary

The Ministry of Labour and Social Welfare in Croatia has drawn up a final recommendation of the Family Law bill and sent it to be considered and passed by the Croatian national parliament. The author critically analyses the recommended bill and warns of some contentious and very dangerous measures pertaining to marriage in which it seems the aim is divorce and not preservation. Attention is also turned to unacceptable social interventions in intimate and close family relations, such as: children's grievances against parents; taking away the right of parents to live with their children; taking away parental welfare; prohibiting meetings between parents and their children; the estrangement of parents from families and the adoption of children without parental consent. All of these measures are implemented by the Centre for Social Welfare, which according to the author is neither properly staffed nor expertly competent to fulfil such tasks.

